

Z materjo meni rosí po tebi okó, ker globoko
 Ranjeno moje srcé čuti izgubo težkó.
 Komaj sem sládko te smél prijatelja svojega zvati,
 Ločíš od mene se vžé, krije prezgodnji te grob.
 Segla še nijsva v rokó si, ker nij pripustila osoda;
 Da bi tvoj videl obraz, želje izpolnil nij čas.
 O bridkostij bridkost, ko edinega loči od zveste
 Duše prijatelja grob, samemu smrt je živót.
 Z lučijo svéta bi ti mi bil svétel v temoti življenja,
 Ti bi dajal bil pogum, ko bi na poti slabél.
 Teža peroti duhá mi tare, da kvišku ne more
 Dvigniti se iz prahú, moja upada srčnóst.
 Ti bi s tolažbo sladkó, z mogočno in blago besedo
 V prsih mrjóci bil up v novo življenje budil,
 Solza moja na grob naj pade ti, blagi prijatelj,
 Tožbe utihne naj glas, srce pokojno naj bó.
 Národ ves čuti z menoj veliko tvojo izgubo,
 Vé, kdo bil si mu ti, kaj si mu stvoril in dal:
 Ti si bil mu vodnik k prosveti in pravi svobodi,
 Ljubil si ga od srcá, njemu se ves darovál;
 Torej ohranil imé bo tvoje v blagem spominu,
 Dókler jezik glasil bó na Slovenskem se tvoj.

France Cimperman.

Ukaz ministerstva za bogočastje in poduk dne 19. julija 1875, št. 2868,

*s katerim se določuje, kako se imajo opravljati šolska poslopja na javnih
 ljudskih šolah na Kranjskem in kako se ima skrbeti za zdravje
 po teh šolah.*

(Konec.)

Kako se ima stavba izpeljati, kako plačati stroške, kako iztirjati denar ali dajanje v blagu i. t. d., za to so merodajavne določbe komisijske obravnave, ki je postavno moč zadobila. Vsled najvišjega nadzorstva, ki pristoji okrajnemu šolskemu svetu vsled §. 23. imenovane šolske nadzorne postave pri šolskih stavbah, ima on na to gledati, da se šolske stavbe izpeljejo po odobrenem stavbnem črtežu dobro in stanovitno, da je podpisana oprava taka in tolika, kakor je v prevdarku naprej pisano, in da se to preskrbi o pravem času, in da se konečno po predpisu odobri (kolavdira).

Ravno tako je treba ravnati, kedar se šola prezida ali razširi.

Poklicani so tehnični organi političnih oblasti, da prevdarjajo stavbine prostore, kar se tiče stavbne tehnike, da izdelujejo obrise v legi kraja in za stavbe, da narejajo troškine prevdarke za šolska zidanja in šolsko opravo, izvzemši deželno glavno mesto, da nadčuvajo, ako je potreba, šolsko zidanje v stavbno-tehničnem oziru, in da konečno izdelovanje odobre.

Kedar se stavijo meščanske šole, tekó obravnave s srenjskim (občinskim) zastopom, ako nastopi §. 35. deželne postave dne 29. aprila 1872 šte. 21 in

člen VII, deželne postave dne 19. decembra 1874 šte. 37., sicer pa s pomnoženim okrajnim šolskim svetom (§. 23. postave šolskem nadzorstvu stikoma s §. 33. alineja 3., §. 34. dež. post. 28. aprila 1878 šte. 21 in člen IX dež. post. dne 19. decembra 1874 šte. 37); kar se pa tiče kraja, ki se ima izvoliti, in stavbnega črteža, ki se ima izdelati, potem troškov, ki se imajo zagotoviti, kako se ima stavba izpeljati, nadzorstva pri zidanji in konečnega odobrenja, veljajo pravila, ki so zgoraj dana zastran izpeljavanja šolskih stavb. Kadar pa gre posvetovati se o stavbnem programu, kajti to se more zgoditi prej, ko se drugo začne uradno obravnavati, treba je po verjetnosti pozvediti in v podlago postaviti pri določenji stavbnega programa število otrok za novo meščansko šolo, oziraje se na to, koliko otrok hodi sedaj v ljudsko šolo v tem kraju, kjer ima biti meščanska šola, in v bližnjih, od koder bodo otroci lahko hodili v meščansko šolo, potlej oziraje se na število učencev treh višjih starostnih stopinj iz drugih šolskih krajev v tem okraji; isto tako se imajo tudi predvarjati, kakšne so razmere med prebivalstvom v tem kraju, kar se tiče kmetijstva, obrtnosti in sicer.

Vse šole (šolske hiše) se imajo zavarovati zoper ogenj in, ako mogoče, naj se preskrbi za nje tudi dobro napravljen strelvod.

Dovolitev v stavbne nasnutke za učiteljska in ž njimi združene vadnice si pridržuje ministerstvo za uk in bogočastje.

§. 21. Toplina v šoli. V vsaki šolski izbi naj se obesi termometer 1-2 do 1'5 metrov visoko nad tlami, in sicer na takem kraju v izbi, kjer je njena srednja toplina.

Toplina ne sme med šolo višja biti od 14—15° R.

Ako je toplina nižja od 13 stopinj, mora se zakuriti brez obzira na letni čas.

Učitelj mora skrbeti, da se pomaga, ako se učenci pritožijo, da je prehud mrz ali prehuda vročina. Za toplino v šolski izbi ni nikdar merodajaven občutljaj učitelja.

§. 22. Prezračenje šolskih izb. Učitelj mora posebno gledati na to, da se priprave za prezračenje prav rabijo. (§. 12.)

Okna in vrata se imajo iz tega namena in sicer tudi po zimi med urami (§. 23. šol. in učnega reda) in tudi po šoli odpirati.

§. 23. Snaženje šole. Šolske izbe, stopujice in hodniki naj se navadno vsak dan skrbno osnažijo nesnaga in prahu in se morajo vsako leto naj manj štirikrat, ako je potreba in mogoče, tudi večkrat dobro pomiti.

V glavnih počitnicah naj se pa vsa šolska hiša zdatno osnaži, stene pobelijo i. t. d., in to delo se ima zgoditi tako za časa in tako pospeševati, da je že vse suho, predno se nauk začne.

Nekoliko časa potlej, ko se je šola pometla, naj se šolske klopi obrišejo, okna, peči, omare, table razprašé.

Okna naj bodo zmiraj snažna. Ako so šipe na oknih rosne, naj se obrišejo; isto tako tudi poličice (simzi) pri oknih, kedar se zmerznjene šipe na oknih otajajo.

Mokra in umazana oblačila, dežniki i. dr. naj se odlože, ako je mogoče, zunaj šolske izbe.

Da učenci obutev, predno v šolo stopijo, dovolj osnažijo in da se navadijo na rabo tega, kar se je v ta namen pripravilo, nad tem mora učenik skrbno čuvati. (§. 4.)

Nikjer v šoli ne sme biti brez umivalnice in brez brišače za roke.

Prav posebno je na to paziti, da so stranišča snažna. Sedalne deske se

morajo osnažiti vsak dan, tla najmanj enkrat v tednu pomiti. Stranišča naj se o pravem času spraznijo, redno prezračujejo in včasih razsmrade. —

§. 24. Svitloba v šoli. Poleg možganov potrebuje oko učencevo, da se med naukom skrbno varuje, učenik naj tedaj pazi na vse, kar je koristno v dosego tega namena.

Da se oči varujejo bliščeče solnčne svitlobe, naj učenik zagrinjala pri oknu prav rabi (§. 10.) in posebno naj skrbi za to, da svitloba ne bode padala od dveh nasprotnih strani v šolsko izbo, in da se svitloba, ki pada od spredaj, ali popolnoma vrne ali po potrebi oslabi.

Tudi med naukom naj učenik ne obeša šolskih in stenskih tabel i. dr. med dva jako razsvitljena okna, tega naj se skrbno varuje.

Ob mraku naj se ne prednašajo stvari, ki oči natezujejo.

Razpostavljanje otrok po njihovem napredku ni dovoljeno po ljudskih in meščanskih solah.

Kratkovidnim otrokom naj se vselej odkazuje sposoben kraj.

§. 25. Kako imajo biti učila in samoučila? Zastran stenskih pisanih tabel je treba na to gledati, da so popolnoma gladke, dobro črne, in da so medle barve, da se oko varuje. Ako so lesene, naj se v to jemlje primerno trd les, brez grč in dobro posušen. Večkrat se morajo na novo prebarvati. Vse, kar se na stenske table piše ali risa, naj bo očesu vidno in razločivo. Da se stenske table snaziijo, ne sme biti v nobeni šoli brez gobe in sklede za umivanje. Da table pridejo v pravi primeri do učencevega očesa, se priporočajo romi (stajala), ki na prostem stojé, in mogoče storé, da se tabla, ki se v njih okoli osi suče, obrne kamor hočemo. Posebno koristne so stenske table, ki se premikajo v okviru in v špuntu in se s pomočjo protitežja lahko gor in dol pomikati dajo.

Razen stenskih tabel gre posebno gledati na splošne pripomočke pri nadzornem nauku (kalupe, slične in plastične učne pripomočke, predložke za prvi rečni poduk, učne table, računске table, table za note in pevanje, predložke za pisanje in risanje itd.). Ti bodo toliko bolj ugajali podučevalnemu namenu in toliko laže bode varovati oči, v kolikor veči meri so speljane predstave, ki se na njih nahajajo, in kolikor bolje je pri teh razdeljeno pravo razmerje med svitlobo in senco; privzemši žive barve in obdržavši pravo mero pri predstavah in določevanji, postanejo dotične slike jasne, določne lahko umevne in tedaj toliko bolj živo pred oči stopajo. Kedar se izvolijo zemljepisne table, je treba gledati, da niso preobložene preveč s predrobnimi in posameznimi rečmi, kar se tiče imen in znamenj in, da s preobilostjo oči ne kvarijo. Pri risarskih predložkih je treba gledati, da se debelo in veliko naprej risa, vzlasti naj se odlikujejo karakteristični obrisi. Pri učilnih pripomočkih za nazorni nauk pri začetnem podučevanji, ki veliko enoterega izražujejo, je treba gledati na to, da se posamezno pred drugim posebno razločno odlikuje, da se vzdržuje pravilno velikostno razmerje posameznih stvari med sabo, in da se stvar laže spregleda, ako se različne barve primerno rabijo, ako se stvar, ki se ima počitatati, primerno sestavi (grupira) in praktično uredi.

Tolikanj bolj pa se ima skrbeti za učne pripomočke učencev.

Pri šolskih knjigah gre določno na to gledati, da je papir dovolj močen, a ne siv, da je natis razločen, močen, ne prebled in ne pretesen, potem da so črke tem večje, čim mlajši so učenci. Za zemljevide, šolske atlante itd. velja isto, kar je bilo rečeno zastran učnih pripomočkov.

Pisne tablice (naravne [kamnite] ali umetne) se imajo rabiti le za najpotrebnjše stvari, in kolikor gre se mora kmalu namesto njih rabiti pisni papir.

Papir, ki se ima rabiti v šoli, mora biti dovolj trden, močen, pa dobro liman in dosti bel, da se more nanj ali pisati ali risati.

§. 26 Šolski čas. Dopoldne dalje časa podučevati, da bi popoldne (popolnoma ali deloma) oproščen bil, to se ne sme zgoditi nikakor.

Domače naloge. Učence ne gre preobkladati z domačimi nalogami. Tudi se greši zoper zdravstveno pravilo, ako učenci za počitnice dobivajo toliko nalog, da je namen počitnic popolnoma uničen. Kedar se dajejo naloge za dom, naj učenik gleda na starost, na krajne in domače razmere in na letni čas. Naloge med dopoldansko in popoldansko šolo so prepovedane.

Da se učeniški prepričajo, imajo li učenci potreben čas za počitek in nočni mir prost, naj se učeniški, tam kjer jih več podučuje v 1 razredu, pri svojih konferencah med sabo porazumejo o številu, obsegu in primerni spremembi hišnih nalog.

§. 27. Urni črteži. Kedar se imajo določiti urni črteži (§. 64. šolsk. in učn. reda), se je treba ravnati po točkah, ki so v §. 27. ministerskega ukaza dné 12. julija 1869 (drž. zak. št. 130) določene. Podučevanje naj uro za uro manj tirja od učencev, da bi miselnost natezevali. Vaje o miselnosti naj se vrsté z mehaničnimi opravili.

§. 28. Telesno zadržanje in razvijanje šolskih otrok. Hodijo in stojé naj učenci ravno in pokončno, obnašanje se tako tirja, da se odvrtače omahljivost.

Pri ustmenem podučevanju, kjer učenci samo poslušajo ali govoré, ne da bi se poslužili kakega učnega pripomočka ali samoučila, naj otroci ravno sedé, tako, da se hrbet drži navpično in je samo v križu vpognjen. Ako gre to, naj se sedenje po klopeh ali stanje zunaj šolskih klopi primerno med seboj vrstí.

Naj se nikar ne trpi, da bi učenci roke pod klopjo skrivali, ali jih v žepih imeli, isto tako naj se nikar ne dovoljuje, da bi noge nespodobno postavljali.

Da se učenci hodé v šolo ali iz šole preveč ne obtežujejo z bukvami, sešitki in drugimi šolskimi potrebščinami, je gledati na to, da prinesó le najpotrebnejše s sabo.

Sicer je svetovati dečkom in deklicam, da nosijo krnir s sabo, ter naj se prepove bukve nositi pod levo ramo.

Da se pospešuje fizično razvijanje pri učencih in da se otroci privadijo telo po koncu nositi, se priporočuje tam, kjer ni rednega podučevanja v telovaji, v podučnih prenehlejših gimnastične vaje in igre, ravno tako se priporoča, da naj se sprehaja, kedar je popoldan prosto, učenik z učenci.

Pri pevskih vajah naj se čuje, da otroci svoj organ za petje ne bodo prezgodaj ali preveč natezevali, in naj se odvrtače, vse kar bi mu utegnulo škodovati ali bolezen nakopati.

Tudi ne sme učenik nikdar pozabiti, da ne gre učence, vzlasti dekleta v letih, ko doraščajo, preveč obkladati z delom, pri katerem je treba posebno miselnost nategovati, marveč se tukaj priporočne nekaka varnost.

Ob urah za ženska rokotvorna dela, vzlasti, kedar se šiva, naj se večkrat na kratko počiva, otroci naj život na drugo stran obrnejo, ko poprej, ko so šivali, in naj na oddaljene reči gledajo.

§. 29. Snažnost pri šolskih otrocih. Zastran snažnosti pri otrocih, za katero mora učitelj skrbeti, zavrača se na §. 21. šol. in učnega reda.

Otroci naj ne pridejo nikdar v šolo drugača, da imajo obraz in roke umite, lase razčesane. Iz tega namena naj učenik od časa do časa pri začetku šole

otroke pregleduje, in tiste, ki so prišli umazani v šolo, naj domov pošilja, da se takoj zunaj šolske izbe umijejo.

Ne sme se pripuščati, da bi dekleta, ki imajo razmeršene lase, to zakrivalo z čepo (avbo), ali z drugačnim pokrivalom.

§. 30. *Naturne potrebe pri šolskih otrocih.* Praviloma se ne sme odrekati učencem, da bi med naukom ne hodili na potrebo. Učitelj naj pa otroke previdno na to navadi, da to opravijo takrat, ko šola preneha. Ne sme se pripuščati, da bi se otroci predolgo mudili na straniščih, tudi naj redno ne hodi po več otrok med naukom naenkrat iz šole.

§. 31. *Konečne določbe.* Vsakemu učitelju se strogo ukazuje, da naj se seznanj s pravili zdravjeslovja, in naj te pravila porablja v vsih svojih zadevah s šolsko mladino; učenik mora pa tudi, kar je moči, si prizadevati, da tudi domača skrb za zdravje na vse to pazi, kar sliši k fizični odgoji otrok med šolskim časom. Učitelju je naloga, da kar je moč, harmonično razvija ne duševne samo, temuč tudi telesne moči in zmožnosti vsakega posameznega učenca; pred očmi naj mu boče vedno stari izrek, da v zdravem telesu prebiva zdrava duša. Naj si prizadeva, da vsemu temu zadostuje, kar predpisuje zarad tega šolski in učni red.

Krajne, okrajne in deželne šolske oblasti naj čujejo nad tem, da bodo šolske hiše napravljene tako, kakor veleva pričujoči ukaz, da se bode spolnovalo, kar o skrbi za zdravje zahteva učni in šolski red, posebno pa, kar se tirja v pričujočem pravilu, in kjer se prikaže kaj pomankljivega ali napačnega, naj se po potrebi nasveti stavijo do višje oblasti.

Kar se pa tiče dolžnosti zdravstvenih organov zastran zdravstvenega nadzorstva po šolah, se sploh zavrača na postavo od dne 30. aprila 1870 drž. zak. št. 68.

Vrh tega naj se napravi pri vsaki okrajni oblasti posebna stalna komisija za šolsko zdravstvo. V to naj se pokliče okrajni zdravnik, v glavnem deželnem mestu pa uradni zdravnik pri magistratu ali kak drug zdravnik strokovnjak kot redni ud. Ta naj daje o zdravstvu primerne svete, ako je na mestu in kraji kaj napačnega opazil, naj to odvrtače, od časa do časa; ko v službi ali po svojem poklicu potuje, naj pregleduje šole podložne okrajni šolski oblasti, o tem naj ji (krajni šolski oblasti) poroča in nasvete stavi. Poseben poduk (instrukcijo) zdravniškim šolskim nadzorstvom bode razposlala deželna šolska oblast.

Zdravnikom, ki si bodo posebne zasluge pridobili za zdravstvo po šolah, se utegne izreči priznanje in vrh tega se utegnejo tudi nasvetovati za njih nagrade iz državnega premoženja pri ministerstvu za uk in bogočastje.

Stremayr l. r.

Dopisi in novice.

Iz Bele krajine. Po večjem se ne sme prištevati Bela krajina med najrodovitnejše kraje naše dežele. Večina ljudstva tam se peča enako Kočevarjem s kupčijo, ljudje hodijo v daljne kraje za zaslužkom. Koliko veljave ima vže v tem smislu naša ljudska šola, izprevidi se lahko; pri kupčiji i sploh pri občevanji treba je vže nekaj znati, ako hočemo, da bode trud donášal kaj dobička. Zadovoljno smemo konstatovati, da naše učiteljstvo pozna tukajšne razmere in si prizadeva, da vse stori, kar je sploh našemu ljudstvu v napredek i korist. —